

Literatura

- ČECH, S. – VALEČKA, J. (1991): Významné transgrese a regrese v české křídové pánvi. – MS Čes. geol. služba. Praha.
- DOMÁČÍ, L. (1976): Continental Paleogene of the Bohemian Massif. – Acta Univ. Carol., Geol., 2, 135–146. Praha.
- HIBSCH, J. E. (1926): Erläuterungen zur Geologischen Übersichtskarte des Böhmisches Mittelgebirges und der unmittelbar angrenzenden Gebiete. – Heimatkunde des Elbegaues Tetschen, im Selbstverlage Freier Lehrerverein des politischen Bezirkes Tetschen a.d. Elbe.
- HIBSCH, J. E. – SEEMAN, F. (1913): Geologische Karte des Böhmisches Mittelgebirges, Blatt IX (Leitmeritz – Triebtsch). – Wien.
- KLEIN, V. (1966): Vysvětlivky k listu mapy 1 : 50 000 M-33-53-B Ústěck. – MS Čes. geol. služba. Praha.
- MACÁK, F. (1966): Zpráva o mapování křídového útvaru v okolí Litoměřic. – Zpr. geol. Výzk. v Roce 1964, 199–200. Praha.
- MOSTECKÝ, V. (1960): Předběžná zpráva o štěrcích v Českém středohoří

- východně od Labe. – Sbor. Ped. Inst. Ústí n. Labem, Ř. zeměpis. 135–140. Praha.
- SHRBENÝ, et al. (1994): Terciér českého masívu. In: Klomínský, J. (ed.): Geologický atlas České republiky, stratigrafie. – Čes. geol. úst. Praha.
- VACHTL, J. (1952): K otázce stáří a geneze tzv. oligocenních křemenců v okolí Mostu v sz. Čechách. – Sbor. Ústí. Úst. geol., Odd. geol., 19. Praha.
- VALEČKA, J. (1999): Relikt paleogenních pískovců u Benešova nad Ploučnicí. – Zpr. geol. Výzk. v Roce 1999, 78–81. Praha.
- VALEČKA, J. – SLAVÍK, J. (1985): Litologický a sedimentologický vývoj na stratotypových lokalitách Sutiny a Merboltice. – MS Čes. geol. služba. Praha.
- VÁNĚ, M. (2001): Geologické postavení skalicko-žitenických eocenních křemenců u Litoměřic. – Sbor. Severočes. Muz., přír. Vědy, 22, 3–6. Liberec.

Fotografie v příloze III

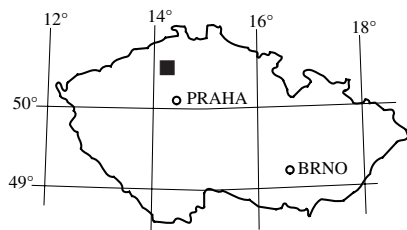
KŘÍDOVÉ SEDIMENTY V OKOLÍ LITOMĚŘIC

Cretaceous sediments in the surroundings of Litoměřice

PŘEMYSL ZELENKA

Česká geologická služba, Klárov 3/131, 118 21 Praha 1

(02-41 Ústí nad Labem, 02-43 Litoměřice)

Key words: Geological mapping, Cretaceous sediments, Bohemian Cretaceous Basin

Abstract: A complete rock sequence filling the Bohemian Cretaceous Basin was preserved in the surroundings of Litoměřice on the right bank of Labe River. The Peruc-Korycany, Bílá hora, Jizera, Teplice and Březno formations including Rohatce member as well Merboltice formation were verified during actual geological mapping. These sediments belong mostly to the Ohře facies development. Thickness of the Cretaceous sedimentary complex reaches 700 metres. The trend of the main fault structures, including the boundary fault of České středohoří Mts., runs generally from ENE to WSW.

V rámci sestavování mapy geodynamických jevů, především svahových deformací a sesuvů v okrese Litoměřice (KYCL – VALEČKA et al. 2002) byly autorem reambulovány a zčásti nově mapovány v měřítku 1 : 10 000 křídové uloženiny v širším okolí Litoměřic na pravém břehu Labe. Území o rozsahu větším než 100 km² je zhruba ohraničeno spojnicí obcí Zimoř–Hrušovany–Velké Žernoseky–Hlinná–Vinné–Zimoř. Je zde zachována kompletní výplň české křídové pánve v mocnosti téměř 700 m. Poslední systematické mapování, kartograficky vyjádřené v měřítku

1 : 25 000, zde proběhlo před necelými 40 lety (SHRBENÝ et al. 1967, KLEIN et al. 1966).

Křídové sedimenty náležejí regionální pozici a litologii převážně k oherskému faciálnímu vývoji (ČECH – VALEČKA 1994), do sv. části území zasahuje malou část i vývoj lužický.

Perucko-korycanské souvrství lze obvykle rozdělit na obě dílčí jednotky. Perucké vrstvy vycházejí na povrch jen v z. části území sz. od Velkých Žernosek, kde leží na krušnohorském krystaliniku České brány. V zářezu viničných cest jsou zde odkryty černošedé laminované prachovce a uhelné jílovce s drtí rostlinné hmoty. Korycanské vrstvy, transgredující často přímo na krystalinikum, byly zjištěny v úlomcích rovněž v z. části území, ca 700 m z. od kóty 362,3 Strážiště. Jsou to obvykle pevné šedavé a bělavé jemnozrnné pískovce, často s hojnou mořskou faunou. Na ostatní části území je perucko-korycanské souvrství zakryto mladšími uloženinami a údaje o jeho mocnosti a litologii poskytují jen starší vrty. Místy může i chybět. Mocnost souvrství kolísá od 0 do 35 m.

Bělohorské souvrství vychází na den rovněž jen v nejzápadnější části území, ve Velkých Žernosekách a jejich s. a z. okolí. Místy transgreduje přímo na krystalinikum (kóta 264 Hrádek). Na zbývající převážné části území je překryto mladšími křídovými sedimenty. Převládající horninou bělohorského souvrství jsou šedavé a žlutavé spikulitické, jemně písčité slínovce a vápnitójílovité prachovce o mocnosti až 60 m, jejichž mocnost podle MACÁKA a MÜLLERA (in Shrbený et al. 1967) vzrůstá směrem k S a SV na více než 100 m. Lokálně byly v nejvyšší části bělohorského souvrství zjištěny i pískovce (500 m sz. od Strážiště).

Jizerské souvrství, vystupující na povrch v s. a z. okolí Litoměřic a v j. části území mezi Třebouticemi a Hrušova-

ny, je vyvinuto převážně jako slínovce s prachovou a jemně písčitou příměsí. Jeho mocnost dosahuje místy až 70 m. Od Hrušovan směrem k S slínovce postupně přecházejí ve vápnité pískovce a mezi Liběšicemi a Zimoří je už celé jizerské souvrství ve facii pískovců, naspodu kvádrových, výše vápnitých, což litologicky odpovídá lužickému vývoji české křídové pánve.

Teplické souvrství je odkryto v celé j. polovině území, tedy v širším okolí Litoměřic, Řepčic, Křešic, Encovan a mezi Libínkami a Chotiněvsi. Lze v něm rozlišit bazální část s koproilitovou vrstvičkou, dále souvrství jílovitých vápenců s vložkami slínovců a v nejvyšší části slínovce s ojedinělými vložkami jílovitého vápence. Mocnost souvrství se obvykle pohybuje mezi 50–70 m.

Rohatecké vrstvy, řazené dříve obvykle ještě ke svrchnoturanskému sedimentačnímu cyklu resp. k podložnímu teplickému souvrství, vystupují v s. a z. okolí Litoměřic ve svazích návrší, tvořených křídovými sedimenty (např. chráněné území Národní přírodní památka Bílé stráně). V jihovýchodní části území tvoří rohatecké vrstvy vrcholové části plochých návrší. Díky svému složení (převážně silicifikované slínovce a jílovité vápence) uchránily podložní souvrství před denudací. Mocnost rohateckých vrstev mírně převyšuje 30 m.

Březenské souvrství je jak z hlediska plošného rozšíření, tak z hlediska mocnosti nejvýznamnější stratigrafickou jednotkou sledovaného území. Vyskytuje se v s. okolí Litoměřic, na rozsáhlých plochách mezi Encovany, Libínkami a Horními Řepčicemi a v širokém pruhu táhnoucím se od Chudoslavic přes Soběnice a Liběšice až do okolí Úštěka. Na většině území je souvrství vyvinuto jako mocný monotónní komplex vápnitých jílovců a slínovců. Jen v nejvyšší části, zejména v sv. části území s. od Liběšic, jsou ve slínovcích hojnější vložky vápnitých pískovců (flyšoidní facie březenského souvrství). Mocnost souvrství místy převyšuje 200 m.

Merboltické souvrství jakožto nejmladší člen sedimentární výplně české křídové pánve tvoří bezprostřední podloží neovulkanitů Českého středohoří. Na rozsáhlých plochách bylo zjištěno především ve svazích Dlouhého vrchu (kóta 655,1) s. od Litoměřic, ve svazích Chráněného přírodního výtvoru Plešivec, nebo v sesuvných územích Národní přírodní rezervace Sedlo či Mlýnského vrchu. Mocný komplex bělavých a žlutavých obvykle drobných a rozpadavých pískovců se zrní kaolinizovaných živců a

vložkami pestře zbarvených jílovců má poněkud odlišný vývoj při s. okraji Skalice, kde pevné horniny charakteru až kvádrových pískovců často s diagonálním zvrstvením tvoří řadu souvislých i izolovaných skalních výchozů. Mocnost souvrství uvádějí MACÁK s MÜLLEREM (in SHRBNÝ et al. 1967) mezi 150 až 200 m.

Křídové sedimenty jsou porušeny řadou zlomů jak lokálního, tak regionálního významu. Jejich lokalizace v terénu se u různých autorů často diametrálně liší, jejich označení místními názvy je značně nejednotné. K hlavním směrným strukturám patří středohorský zlom směru VSV-ZJZ, stáčející se místy až do směru V-Z. Probíhá od Úštěka směrem na Liběšice, kde se větví na 3 dílčí zlomy: hlavní okrajový zlom Českého středohoří pokračuje přes Soběnice, Pohořany a Skalici. Podél tohoto zlomu poklesla s. kra až o 200 m. Jeden z dílčích zlomů pokračuje podle předpokladu SHRBNÉHO et al. (1967) z Liběšic přes Tnovany, Litoměřice a s. úbočí Radobýlu směrem na Lovosice. Spolu s dalším směrným zlomem, probíhajícím z j. okolí Býčkovice přes Žitenice a Pokratice, vytváří s. od Litoměřic dílčí hrášťovou strukturu.

Příčné zlomy mají generelně směr SSV-JJZ, místy až S-J, vzácněji SSZ-JJV. Nejvýznamnější z nich probíhají v. od Velkých Žernosek a z. od Skalice. HERČÍK, HERRMANN a VALEČKA (1999) označují hlavní příčný zlom na Litoměřicku jako žitenický zlom. Ostré „zazubení“ okraje křídových sedimentů na J od Liběšic až po Hrušovany, považované dříve za součást úštěckého úseku středohorského zlomu, bylo KLEINEM et al. (1966) vyčleněno jako samostatný liběšický zlom.

Literatura

- ČECH, S. – VALEČKA, J. (1994): The Bohemian Cretaceous Basin. In: Regional geological subdivision of the Bohemian Massif on the territory of the Czech Republic. – J. Czech geol. Soc., 39, 1, 137–139. Praha.
- HERČÍK, F. – HERRMANN, Z. – VALEČKA, J. (1999): Hydrogeologie české křídové pánve. – Čes. geol. úst. Praha.
- KLEIN, V. et al. (1966): Vysvětlivky ke geologické mapě list Úštěk M-33-53-B. – MS Čes. geol. služba. Praha.
- KYCL, P. – VALEČKA, J. et al. (2002): Mapa geodynamických jevů, svaňových deformací a sesuvů okresu Litoměřice, část 1. – MS Čes. geol. služba. Praha.
- SHRBNÝ, O. et al. (1967): Vysvětlující text k základní geologické mapě 1 : 25 000 list M-33-53-A-a Ústí nad Labem, M-33-53-A-b Velké Březno, M-33-53-A-c Lovosice, M-33-53-A-d Litoměřice. – MS Geofond. Praha.